

inden i et dårligt lys. Som påvist af Colding viste hun sig ganske large overfor de danske museers ønsker om erhvervelser fra Frederik VII's samlinger. På Jægerspris gik grevinden snart efter kongens død i gang med at indrette mindestuer for Frederik VII, og allerede i 1866 kunne de åbnes for offentligheden. I 1874 døde grevinde Danner, og det tilfaldt da executorerne, højesteretsadvokat S. Nellesmann og etatsråd J. Bock, at gøre hendes bo op og sørge for, at hendes sidste vilje skete fyldest. En tredje executor, etatsråd J. Klemp, gled på kværlantisk vis ud. Desværre havde de to tilbageblevne efter Coldings velbegrandede mening ikke den fornødne forståelse af de værdier, de havde mellem hænder, og den bestående mulighed for at gøre Jægerspris til en kunstsamling af helt usædvanlig kvalitet gik beklageligvis tabt. Ikke uden strid fik Rosenborg en del pretiosa samt Gertners portræt af Frederik VII, mens grevindens helt usædvanlige smykkesamling samt andre dele af hendes efterladenskaber solgtes på auktion.

I 1881 døde dronning Caroline Amalie, hvorved adskillige ejendele, som havde tilhørt Christian VIII, nu tilfaldt Frederik VII's bo og derefter grevindens. Der vistest ved denne lejlighed ingen smålighed overfor de offentlige samlinger, blandt hvilke nu også det nyligt grundlagte Frederiksborgmuseum markerede sine ønsker. Rosenborg fik ved denne lejlighed takket være brygger Jacobsen de store bronzebordprydelser med thorvaldsenske figurer. Som en allersidste rest af de rige samlinger kom en række pokaler, som Nellesmann havde modtaget, på auktion i 1915; men da var der også gået mere end et halvt århundrede siden Frederik VII døde. Danske museer forsynede sig flittigt. Frederiksborg fik 19 og Kunstindustrimuseet 26 pokaler og glas. Med stor skarpsindighed er det lykkedes Colding at knytte forbindelse mellem en række bevarede kunstværker og de i de store arkivmasser nævnte, og han har derved på særdeles betragtelig vis øget vor viden om kunstnere, kunstværker og samlinger.

Til slut søger Poul Falk Hansen i spredte glimt fra Jægerspris at fange noget af stedets særlige stemning, der klinger ud i, hvad der faktisk er værkets tema, at grevindens gave blev vel anvendt, og at dens kapital har givet rigeligt med renter. Der gives i den store bog intet sted en samlet biografi af grevinde Danner, men naturligt nok adskillig ny viden. Men vigtigere er, at enhver kommende vurdering af hendes omstridte person nu må hvile på en helt anden grund end før. Nemlig på realiteterne.

Sigvard Skov

Gunnar Viby Mogensen m. fl.: Socialhistorie, Kilder og studieområder vedrørende dansk socialhistorie efter 1890. Københavns Universitet, Institut for Økonomisk Historie, Publikation nr. 9. Kbh., Akademisk Forlag 1975. 168 s.

I 1972 formuleredes ved Københavns Universitets Institut for Økonomisk Historie et forskningsprojekt over den danske socialhistoriske udvikling siden 1890. Projektets første fase har ifølge indledningen til den nu udsendte publikation bestået af en analyse af kilder til belysning af udviklingen i levofoden i forskellige befolkningsgrupper siden det industrielle gennembrud, med særlig vægt på de lavere sociale gruppers forhold. I en eventuel senere anden fase af projektet kan man, stadig ifølge indledningen, forvente det analyserede kildemateriale, omfattende såvel publicerede primærdata som egentlige afhandlinger, lagt til grund for et dyberegående analysearbejde. Det er resultatet af projektets første fase, der nu er publiceret.

Publikationen indeholder imidlertid ikke blot en gennemgang af kildemateriale. Den indledes med 3 kapitler, hvor Ove Hornby, Svend Aage Hansen og Gunnar Viby Mogensen beskriver henholdsvis kilderne til den sociale udvikling i perioden forud for 1890,

hovedtræk af den sociale udvikling siden 1890 og den teori og metode, der kan lægges til grund for videre udforskning af den sociale udvikling efter 1890. Disse tre afsnit, der fylder 53 af bogens 168 sider, kan ikke opfattes som blot en indledning til det følgende. Der er især grund til at fremhæve det største af de tre kapitler, Gunnar Viby Mogensens kapitel om studiets teori og metode. Der gives her en gennemgang af forskellige terminologiformer og angrebsvinkler ved undersøgelser af sociale forhold. Til projektet er det besluttet at koncentrere undersøgelserne om nogle væsentlige goders fordeling på alle befolkningsgrupper. Forskningsgruppen stiller sig her på det metodiske standpunkt, at en partiel analyse er mulig, det vil sige, at man f. eks. isoleret kan undersøge indkomstfordelingen. Dette må ses i modsætning til en rent marxistisk forskning med dens krav om, at de grundlæggende produktions- og ejendomsforhold skal danne grundlaget for analysen. I dette kapitel slås også fast, hvad der opfattes som de grundlæggende problemer i kildebearbejdelsen. Der opstilles fire problemer: 1. Der foreligger relativt få konkrete oplysninger om sociale og fordelingsmæssige variable, 2. De foreliggende oplysninger er ofte af begrænset værdi, fordi de ikke lader sig fordele på undergrupper efter f. eks. sociale eller erhvervmæssige forhold, 3. Klassifikationerne i mange af kilderne ændres gennem perioden og 4. Der er knyttet betydelige målingsproblemer til de foreliggende kilder.

Den resterende del af bogen består af 6 kapitler om kilderne til henholdsvis indkomstfordeling (ved Søren Geckler), formuefordeling (ved Sten Sverdrup-Jensen), forbrugsforhold, boligforhold og sundhedsforhold (ved Willem Zibrandsen) samt politiske og kulturelle forhold (ved Ingrid Henriksen). Med publikationens terminologi kan kilderne opdeles i primære kilder, der leverer det statistiske materiale, dvs. først og fremmest publikationer fra Danmarks Statistik og denne institutions forgængere, samt sekundære kilder, hvorved forstås beskrivende, ræsonnerende eller analyserende publikationer.

En stor del af pladsen optages af gennemgangen af de »primære kilder«, dvs. statistiske publikationer. I betragtning af, at der i disse afsnit i kun få tilfælde gives oplysninger, som man ikke kan få ved at bruge publikationslisten bag i nyeste udgave af Statistisk Årbog og derefter læse indledningerne til de publikationer, som man på denne måde henvises til, synes disse afsnit ikke at berettige bogens udsendelse. I visse tilfælde, f. eks. med hensyn til reglerne for den skattemæssige opgørelse af indkomst og formue på forskellige tidspunkter, går fremstillingen dog ud over, hvad man kan vente at finde i indledningen til en statistisk publikation. Den kommenterede gennemgang af de »sekundære kilder«, dvs. fremstillinger giver derimod i de fleste tilfælde en god indføring, som man ikke umiddelbart kan finde andre steder. Hvad der i historisk terminologi betegnes som primære kilder (i bogens terminologi ubearbejdet grundmateriale) behandles derimod kun i meget ringe omfang, og det er anmelderens opfattelse, at en del af de ovennævnte kildemæssige problemer ville blive løst, hvis man gik til grundmaterialet. Der er imidlertid ikke til denne publikation foretaget undersøgelser af hvor og i hvilket omfang tællingsskemaer, skattelister (trykte og utrykte), selvangivelser, socialsager med tilhørende regnskabsmateriale etc. etc. er bevaret. En del af de i bogen rejste problemer ville i så fald blive løst. Når det f. eks. (s. 43) anføres om de sociale ydelser fra det offentlige »at de foreligger relativt vel belyst med hensyn til budgetkategori, men at de som regel vanskeligt lader sig fordele på personer«, må man henvide forfatterne til at undersøge indholdet af person-hovedbøgerne før 1933 og tilsvarende registrant-mapper og tilhørende regnskabskort efter 1933 i socialvæsensarkiver hos kommuner eller i Landsarkiver. Generelt må det anbefales, at man, inden man afslutter kildegennemgangen, besøger Det kongelige Biblioteks Småtrykssamling, Rigsarkivet, Landsarkiver og diverse kommuner. Det synes imidlertid efter det i begyndelsen af anmeldelsen refererede pro-

gram for projektets anden fase kun at være hensigten at inddrage publiceret materiale. Dette synes ikke helt forståeligt, da tilsvarende svenske undersøgelser i projektet for undersøgelse af den svenske velstands udvikling 1925-60 (publiceret 1970 ff.) inddrager, hvad der i historisk terminologi må betegnes som primærmateriale,¹ især da de svenske undersøgelser ved det danske projekts start blev betegnet som inspirationskilde for det danske projekt.²

Selv om bogen således ikke går så dybt i kildeproblemerne, som det kunne ønskes, er den på de fleste punkter en god indføring. Det må især fremhæves, at forfatterne, der for alle hovedkapitlernes vedkommende er cand. polit.er, i højere grad end man er vant til fra fremstillinger skrevet af historikere, eksplicit fremlægger forudsætningerne. Til gengæld kan kendskabet til den historiske udvikling til tider være ret spinkelt. F. eks. skriver Ingrid Henriksen i kapitlet om politiske og kulturelle forhold (s. 137) efter gennemgangen af valgretsreglerne til Folketinget iflg. 1866-grundloven, der stadig gjaldt de første 25 år af undersøgelsesperioden: »Til Landstinget var valgretsreglerne nogenlunde de samme, blot foregik valget her indirekte ved valg af valgmænd, der så igen valgte landstingsmændene«. Dette er ikke rigtigt. Der var faktisk en ret stor forskel på vælgerkorpset til de to ting, hvad der havde en vis betydning for den politiske udvikling 1864-1901.

Poul Thestrup

Uffe Østergaard (udg.): Den materialistiske historicopfattelse i Danmark før 1945.

1. En antologi med eksempler på forholdet mellem teori og praksis. Kbh., Modtryk 1973. 351 s. Kr. 35,00.

Den store og stadig voksende interesse for arbejderbevægelsens historie i de senere år har nok frembragt resultater, men beklageligvis endnu ikke udmøntet sig i en brugbar fremstilling af arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie i Danmark. Dette har flere årsager og blandt de væsentligste er vel nok forskellige politiske og metodiske opfattelser forskerne imellem både med hensyn til 1) hvornår en sådan fremstilling kan eller bør skrives, 2) hvordan eller på hvilket metodisk/politisk grundlag den bør skrives, 3) for hvem og med hvilket politisk sigte en sådan fremstilling skrives. Jeg skal ikke her fortælle mig i en udredning af de enkelte punkter og de divergerende opfattelser, men kun henvise til »Meddelelser om forskning i arbejderbevægelsens historie«, henholdsvis nr. 3 (1974) og nr. 5 (1975) samt »Den jyske historiker« nr. 1 (1973/74) og nr. 4 (1975), der afspejler en stor del af de seneste års førte debat.

Mens der således mangler udarbejdelse og udgivelse af en arbejderbevægelsens historie findes der derimod adskillige udgivelser af socialistiske tekster, der beklageligvis alle har det til fælles, at de ignorerer fagbevægelsen. I 1968 udkom Lise Togeby: »Var de så røde? Tekster og dokumenter til belysning af socialdemokratiets gennembrudsår«. I 1970 forelå Carl Heinrich Petersen: »Danske revolutionære. Ideer, bevægelser og personligheder«. I 1973 udkom »Dansk socialistisk teori«, en antologi ved Jette Lundbo Levy og Morten Thing. Uffe Østergaards antologi, ligeledes fra 1973, er således ikke

¹ F. eks. Ulf Olsson, Regionale löneskillnader inom svensk verkstadsindustri 1913-1963. Meddelanden från Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs Universitet 24, Göteborg 1971.

² Gunnar Viby Mogensen, Research into the Distribution of Prosperity. A Danish comment on some Swedish contributions. The Scandinavian Economic History Review XXI, 1973, s. 84.